

Klokt om medisin, men for hvem?

Oddmund Søvik

Behandling og helbredelse – modernitet, rasjonalitet, etikk

240 s, tab, ill. Bergen: Sigma, 2005.

Pris NOK 424

ISBN 82-7916-034-5

I forordet skriver forfatteren at dette ikke er noe populærmedisinsk skrift. Store deler er skrevet for leger (flere av kapitlene er tidligere publisert i Tidsskriftet og andre periodika). Men så legger han til at den lesende del av befolkningen krever et relativt høyt faglig nivå og at han derfor også henvender seg til den informerte allmennhet.

I 16 kapitler gjennomgås emner som sykdomsbegrepet, sannhetsbegrepet, naturvitenskapelige forklaringsmodeller i alternativ medisin, etikk, makt og avmakt i medisinen, liv, aldring og død i en post-moderne tid og barmhjertighetstanken. Det er store og omfattende emner Søvik gir seg i kast med. Og han behandler stoffet med stø hånd. Med vitenskapelig forsiktighet og trygghet går han terrenget, åpenbart meget belest, med rikt med referanser til viktige tenkere langt utenfor medisinen og samtidig med den tyngde som et helt liv i klinisk arbeid gir – reflektert i gode eksempler. Best synes jeg boken er når den belyser de etiske utfordringer i moderne medisin. Et eget kapittel er viet Mehmet-saken. Tilløp til temperatur er det svært få steder, helst der han berører forholdet mellom vitenskapelig og alternativ medisin.

Jeg skulle egentlig gjerne anbefalt denne boken, men jeg vet ikke helt til hvem. Det er kanskje en brukbar innføring for unge medisinstudenter om relasjonene mellom medisinen, vitenskapen og samfunnet. Men litt for mange ganger grep jeg meg i å kvele en gjesp og lurte på hvorfor.

Jeg kom etter hvert til at jeg fikk følelsen av å begynne på en interessant problemstilling gang på gang – viktige spørsmål, brukbare ansatser – men at det oftest ble en noe for overfladisk gjennomgang som endte med forutsigbare, gjennombalanserte og «korrekte» akademiske synspunkter. Vil unge, ivrige medisinstudenter bli inspirert av det?

Det tror jeg kanskje ikke. Men jeg tror Søvik vil finne en leserkrets blant lesende skeptikere, folk med lite kunnskap om og noe interesse for medisin, som ønsker å hente skyts mot alle dem som lefler med homøopati og annen alternativ behandling. Til det er boken velegnet, fordi den gir rask og god oversikt over faget vårt, dets historie og de problemer den siste utviklingen reiser, i et klart og presist språk.

Pål Gulbrandsen

Helse Øst kompetansesenter
for helsestjenesteforskning
Akershus universitetssykehus

Varm og inspirerende veiviser til personlig utvikling

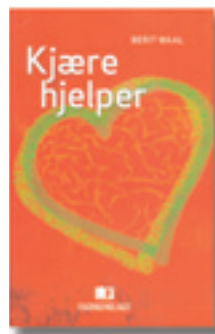
Berit Waal

Kjære hjelper

202 s, ill. Oslo: Fagbokforlaget, 2005.

Pris NOK 259

ISBN 82-450-0176-7

Denne boken er skrevet for alle som gjennom sitt arbeid eller privat hjelper andre mennesker. Hjelperen trenger å være mottakelig for «den andre», men må også være nær seg selv for å kunne mobilisere både hjertelag og kunnskaper. Forfatteren spør: Hva slags kunnskap gir best mulig grunnlag for å møte den andre der den andre er? Hvilken vei må hjelperen gå for å utvikle både hjerte og hjerne, for å utvikle sanseskarphet, oppmerksomhet og mottakelighet i forhold til dem man skal hjelpe? Hva slags kunnskap styrker hjelpe- ren slik at hjelpen gir grunnlag for vekst?

Psykologen Berit Waal er opptatt av at de som skal hjelpe andre, så altfor ofte tar dårlig vare på seg selv. Egenomsorg er noe langt mer enn varme bad med eukalyptusdråper og levende lys, slik det for tiden ofte fremstilles. Det dreier seg like mye om en forskerferd i eget liv: Å se seg selv i kvitauget, kanskje våge å kikke inn på forbudte, vanskelige følelser. Hvordan kan hjelperen bli bedre kjent med sin indre opplevelsesverden og sine egne indre tanker og følelserprosesser, for slik å hindre slitasje og helseskade?

Dette er en viktig liten bok som gjør godt å lese. Den er skrevet som en hjelp til selvhjelp og kan leses alene eller deles av flere på en arbeidsplass – for å utvikle et bedre psykososialt arbeidsmiljø eller ta vare på hverandre i tider med krevende omorganisering- og omstillingsprosesser. Den kan også fungere som et verktøy i kollegaveiledning. I teksten finnes en rekke oppgaver og øvelser til hjelp i en faglig og menneskelig utviklingsprosess, et resultat av forfatterens lange praksis i barne- og ungdomspsykiatrien, som lærer, veileder og konsulent i helse- og sosialomsorgen, i skolevesenet og i Aetat.

Som moden praktiker beskriver hun også sin egen og fagets utvikling og setter denne inn i et større åndelig og teoretisk perspektiv. Hun beskriver den erfarings- og kunnskapsbasen om menneskelig vekst, utvikling og samhandling med andre som er grunnlaget for den undervisning, veiledning og behandling hun driver i dag. Hun anlegger et bredt perspektiv og lykkes med å formidle stoffet så godt, spennende og

integrert at fremstillingen egner seg for en leserkrets med ulik erfaringsbakgrunn. Boken inneholder en rekke gode illustrasjoner. At den skjemmes litt av enkelte trykkfeil, er mindre viktig. Her er kunnskaper og erfaringer hjelpere garantert vil ha bruk for.

Torunn Stene Nøvik

Klinikk for psykiatri
Sykehuset Buskerud
Drammen

Festskrift til Per Hjortdahl

Morten Lindbæk, Jørund Straand, red.

Allmenmedisinske spor

Fra Uttrøst til Soria Moria. 166 s, ill.

Oslo: Unipub forlag, 2006. Pris NOK 354

ISBN 82-7477-229-6

Dette er et festskrift med 15 essayer skrevet i anledning Per Hjortdahls 60-årsdag. De er redigert og forfattet av kollegene og vennene Morten Lindbæk og Jørund Straand, Iona Heath, George Freeman, Steinar

Westin, Per Fugelli, Hasse Melbye, Deede Gammon, Sam Fehrsen, Dag Bruusgaard, Christina F. Borchgrevink, Hans Asbjørn Holm, Magne Nylenna, Kjell Maartmann-Moe, Irene Hetlevik, Per Brodal, Ann-Kristin Stokke, Johanne Sundby og Gunnar Tellnes, og Per Hjortdahl bidrar også selv.

Boken er en fortsettelse av den tradisjon som for allmenmedisinske del startet da Borchgrevink og Humerfelt rundet 60 år i 1994 og *Langsomt blir faget vårt eget* kom ut. Det er siden blitt flere allmenmedisinske 60-årsfestskrifter. Dette er av interesse for dem som kjenner Per og for dem som interesserer seg for allmenmedisinske historie og dens ståsted anno 2006. De enkelte essayer kan leses uavhengig av hverandre, da den røde tråden er Per Hjortdahl – hans liv og hans faglige aktiviteter, som er mange og spenner vidt. Enkelte essayer er meget velskrevne og har allmenn interesse.

Men innbyrdes henger de ikke sammen, dermed kommer boken til å fremstå som noe ujevn hva angår innhold og form. Det er synd, fordi man med Per Hjortdahl som utgangspunkt hadde en unik mulighet for å skrive en bok av stor allmenn interesse – langt utenfor vennekretsen og langt utenfor faget allmenmedisin.

Tiden er løpet fra festskrifter der én person er temaet. Jeg mener at man i stedet skal skrive festskrifter som er faglig tematisert, dvs. tar utgangspunkt i et vesentlig område som den man ønsker å hylle har

beskjeftiget seg med. Her hadde der vært mange muligheter for å velge et «Per-tema» – for eksempel kvalitetsutvikling, kontinuitet, forskning, undervisning eller internasjonal helse.

Det sterkeste og mest engasjerende essay er bokens siste – Per Hjorddahls eget *Jakten på gallesteinen*. Det tar utgangspunkt i hans egen «nær-døden-opplevelse» i forbindelse med en gallesteinsoperasjon. Utover at dette er en sterk personlig beskrivelse formår Per å trekke ut sju lærdommer som har allmenn interesse og rekker «utover ham selv». Disse lærdommene er alle sentrale i klinisk arbeid og åpner opp for et aktuelt område innenfor medisinen: «medical errors».

Med utgangspunkt i dette temaet ville boken ha vært høyaktuell og nyskapende. Pers beretning er et godt eksempel på en kasuistisk meddelelse som setter fokus på et område hvor ny forskning, undervisning og kvalitetsutvikling er påkrevd. Per stiller spørsmålet: «Av skade blir man skadet, men blir man også klokere og bedre lege?» Svaret er at det har vi – vi som beskjeftiger oss med undervisning, forskning og kvalitetsutvikling innenfor medisinen – plikt til å sørge for at man blir.

Niels Bentzen

Det medisinske fakultet
Institutt for samfunnsmedisin
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Rus og diakoni

Olav Hamran, Arne Olav L. Hagberg,
Elmer Laahne

Himmel og jord i bevegelse

Blå Kors i hundre. 224 s, ill.
Oslo: Forlaget Press, 2006. Pris NOK 350
ISBN 82-7547-224-5

Blå Kors er en diakonal organisasjon. Den har som formål:

- Å hjelpe mennesker som er i nød på grunn av egen eller andres bruk av rusmidler
- Å formidle Guds kjærlighet til mennesker
- Å forebygge rusrelaterte problemer knyttet til alkohol og andre avhengighetskapende stoffer
- Å arbeide for å redusere totalforbruket av alkohol
- Å arbeide for et narkotikafritt samfunn
- Å arbeide for en rusfri livsstil
- Å drive tiltak på et høyt faglig nivå

Organisasjonens «virksomhetsidé» er

- at virkelig frigjøring for alle mennesker fås gjennom troen på Jesus Kristus
- at kristen nestekjærlighet viser seg i forpliktende fellesskap mellom mennesker

- at avholdenhet fra rusmidler er et virksomt middel til å bygge dette fellesskapet
- at rusfrie miljøer er viktige i samfunnet (1)

Koblingen mellom rusomsorg og kristendom er av gammel dato, og er nok opprinnelig basert på en forestilling om at en rusavhengig person er besatt av demoner. Selv om religiøs omvendelse ikke er noen garanti for rusfrihet, er det mange anekdotiske eksempler på at dette har vært en av de mer effektive måtene å bli kvitt demonene på. Dette er imidlertid en skummel kobling – et tilbakefall kan oppfattes som om man ikke er sterk nok i troen, og nederlaget blir desto større.

Det er det diakonale hjelpemotivet og ikke demonutdrivelse som er viktig for Blå Kors i dag. Diakonien tar sitt utgangspunkt i Jesu omsorg for syke og utstøtte, slik det gjenspeiler seg i fortellingen om den barmhjertige samaritan. Det betyr at de nestekjærlige handlinger som utføres i f.eks. et sykehus, kan bidra til å synliggjøre Guds kjærlighet til menneskene. Medisinsk behandling av god kvalitet er derfor også å forstå som nestekjærlighet (2).

Mens det ordinære helsevesenet etter hvert er blitt tilnærmet kunnskapsbasert og livssynsneutralt, er rusomsorgen fortsatt mer preget av tro enn av viten. Et slikt faglig etterslep må nok Blå Kors, som en sentral aktør på behandlingsarenaen i Norge, ta sin del av ansvaret for. Men det er tydelig at organisasjonen har hatt en økende vilje og evne til fornyelse. Det som skjedde for ca. 30 år siden, da jeg som medisinsk ansvarlig for en kommunal avrusningsstasjon ble truet med innrapportering til rådet for legeetikk fordi jeg hadde latt noen ansatte ved en Blå Kors-institusjon få en kopi av våre retningslinjer for medikamentell behandling, ville neppe skjedd i dag.

Fornylsesevnen har også gitt seg utslag i et annerledes festskrift til 100-årsdagen. En historiker med alkohol som spesialområde, en journalist og en profesjonell fotograf ble engasjert, og produktet er blitt både bra og oppsiktsvekkende. Med et rikt bilde-materiale, historier om enkeltpersoner og enkeltinstitusjoner, intervjuer og meningsytringer får vi et bilde av Blå Kors som en ungdommelig og sprek 100-åring, med stolte tradisjoner. Særlig imponert ble jeg av bildet av delegasjonen på vei til 50-årsjubileum i Genève i 1928 i to åpne lastebiler!

Som tidligere aktør på arenaen leste jeg med spesiell interesse Hamrans kapittel *Mangfoldet*, om nyere utvikling innen alkoholpolitikk og alkoholforskning og Blå Kors' plass i dette bildet. Naturlig nok er han positiv i grunntonen, men jeg savner en mer oppdatert omtale av behandlingsforskningen. Og jeg savner en diskusjon av de mer kontroversielle sidene ved organisasjonens behandlingssideologiske plattform.

Når ble f.eks. bestemmelsene om lojalitet til kristen formålsparagraf og totalavhold for ansatte i offentlig finansierte behandlingsinstitusjoner opphevet?

Boken er noe av det beste jeg har sett på området, og kan varmt anbefales!

Olaf Gjerløw Aasland

Legeforeningens forskningsinstitutt

Litteratur

1. <http://www.blakors.no/Default.asp?CatID=1161> (11.5.2006).
2. http://www.diakonsyk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=549&I=1571 (11.5.2006).

Når legen blir politiker

Odd Strand

Ordføreren

164 sider, ill. Bergen: Eide forlag, 2004.
Pris NOK 290
ISBN 82-514-0675-7

Forfatteren og journalisten Odd Strand har skrevet en biografi over tuberkuloselegen og samfunnsmedisineren Eilert Eilertsen (f. 1918). Han vokste opp i Bergen og studerte medisin i Oslo under

den annen verdenskrig. Her kom han med i illegalt arbeid, flyktet til Sverige og deretter til Storbritannia. Etter befalsutdanning ble han medlem av kompani Linge, og mot slutten av krigen ble han sendt til Masfjordfjellene i den såkalte operasjon Bjørn West. Her gjorde han en stor innsats, var bl.a. i kamp med tyske soldater og hadde flere dramatiske opplevelser. Etter et år i Tyslandsbrigaden i 1946–47 utdannet han seg som spesialist i lungesykdommer og ble Master of Public Health ved Harvard University i USA. Han var i mange år overlege ved Bergen helseråd og i flere år bestyrer av Institutt for hygiene og sosialmedisin i Bergen.

Gjennom aktivt arbeid i tuberkulosekampen og innen samfunns- og sosialmedisin hadde han en bred sosial bakgrunn da han i slutten av 1960-årene gikk inn i lokalpolitikken, først i Fana og siden i Bergen. I 1973 ble han ordfører i byen, et verv han hadde i ti år. Han viste seg som en særdeles aktiv, rettskaffen og populær ordfører under en periode med store omveltninger i samfunnet. I disse ti årene hadde han kontortid utendørs på Torgalmenningen hver mandag for at borgerne skulle kunne få direkte kontakt med ordføreren og ta opp saker.

Eilert Eilertsen er nærmest en legende i Bergen og har markert seg sterkt i byens nyere historie. Både hans nasjonale og hans internasjonale innsats i kampen mot tuberkulosen har hatt stor medisinsk betydning.